

Szakmai szervezetek állásfoglalása a Heves, BAZ és Baranya megyei igazságos átmenet területi tervekkel kapcsolatban

A. Általános meglátásaink a folyamattal (tervezés, végrehajtás) kapcsolatban:

A terv végrehajtásának partnerségi kereteiről várjuk a bővebb tájékoztatást, továbbá ezen levelünkkel szeretnénk kifejezni nyitottságunkat a további tervekkel kapcsolatos együttműködésre. A művelettípusok kedvezményezettjeiből és célcsoportjaiból az látszik, hogy a civil szervezeteknek egyelőre kevés szerep jutna a megvalósításban. Javasoljuk, hogy az összes művelettípusnál, de különösen a 1.1, 2.3, 4.3-nél fontolják meg a helyi/megyei szinten érintett civil szervezetek bevonását, mint lehetséges kedvezményezettek (akár konzorciumban a helyi önkormányzattal).

Értékeljük, hogy a szűkös tervezési időkeret és a tervezési feladat nagysága mellett az ITM törekedett a társadalmi részvétel érdemi teljesítésére, köztük a témában aktív érintett civil szervezetek folyamatba bevonására. A civil szervezetek bevonása a tervek művelettípusainak kidolgozási folyamatába - véleményünk szerint - azonban végül nem volt elégséges. A tervek előkészítéseként az érintett (meghívott) civil szervezeteknek az irányító hatóság és a KPMG konzorciuma által szervezett online indító és SWOT workshopon, valamint a szinte kész tervek online validációs eseményén, és az ehhez kapcsolódó KPMG interjúban volt lehetőségük részt venni. A validációs záró fórum esetében 3 rövid megyei terv összefoglaló került kiküldésre és bemutatásra azon személyek/szervezetek körében, akiket a koordináló szerv (ITM) a kidolgozás folyamatába bevont. A részletes 3 területi terv tervezet a civil partnerekkel, és tudomásunk szerint az érintett nyilvánossággal nem került megosztásra, így részükről nem volt lehetőség a részletes dokumentummal kapcsolatos meglátások becsatornázására.

Javasoljuk, hogy a terv irányítási mechanizmusáról, monitoringról, illetve felülvizsgálati kereteiről tájékoztassák a nyilvánosságot, a társadalmi (köztük civil) partnereket vonják be a végrehajtásba és monitoringba - részben a KEHOP Plusz Monitoring Bizottságán keresztül, részben a végrehajtás és monitoring társadalmi részvételi és konzultációs folyamat keretében. Mivel az Igazságos Átmenet Alap pályázatai - más Európai Unió által támogatott kiírásokkal szemben - nem országos, hanem térségi fókuszúak, javasoljuk, hogy ennek alapján az irányítási mechanizmusban kapjanak nagyobb szerepet a helyi és regionális szereplők, mind a pályázati kiírások tervezésében és véleményezésében, mind azok elbírálásában. Emellett az átláthatóság érdekében számítunk arra, hogy mivel a 3 terv a KEHOP Plusz része, a tervekre is megtörténik és nyilvánosságra kerül a megfelelő mennyiségi és minőségi indikátorok és a monitoringért felelősök kijelölése, biztosítva ezzel a tervek megvalósításának átláthatóságát. Fontos, hogy a terv indikátorai - azon túl, hogy a méltányos átmenet elérését mérik, a Nemzeti Energia- és Klímaterv (NEKT) céljaihoz és a 2050-ig vállalt klímasemlegességhez való hozzájárulást is támasszák alá. A terv nyomon követését kérjük rendszeresen biztosítani az eredmények, előrehaladási jelentések nyilvánossá tételével.

B. Főbb észrevételeink, javaslataink a tervek tartalmára vonatkozóan:

Az ÜHG-kibocsátás csökkentéséhez való hozzájárulás minden támogatható tevékenységnek kritériuma legyen. Javasoljuk, hogy egyértelműen legyenek listázva a tervben nem támogatható tevékenységek: pl. a fosszilis energiahordozók kitermelésében, szállításában, feldolgozásában és hasznosításában közvetlenül érintett iparágak, pl. kőolajjal, földgázzal kapcsolatos infrastruktúrába való beruházások, illetve a fosszilis energiahordozók hasznosításában közvetve érdekelt, az energiaátmenetben hosszú távon érintett szektorok, mint pl. a belsőégésű motorokat alkalmazó autó- és repülőipar.

A SWOT-analízis eredményei azt mutatják, hogy a tervek túlságosan a megyei szintre fókuszálnak, miközben az átállással kapcsolatos kihívások elsősorban helyi szinten jelentkeznek. Ezért a kihívások és szükségletek azonosításának és a SWOT-analízisnek helyi szinten is meg kellene történnie, főleg a leginkább érintett településekre vonatkozóan, közösségi tervezési módszertan alapján.

Mivel az energiaátmenetben negatívan érintett csoportok elsősorban a helyi KKV-k, helyi önkormányzatok és helyi közösségek, az Igazságos Átmenet Alap forrásainak elsősorban az alulról jövő (bottom-up) kezdeményezésekre kell koncentrálnia. Fontos emellett, hogy a méltányos átállás szükségleteinek, illetve a lehetséges gazdasági irányok, pályázati kiírások meghatározásában is szerepet kapjanak a helyi szintű szereplők. Ehhez a helyi döntéshozók és közösségek, fejlesztések befogadására való felkészítése is elengedhetetlen, ezt egy folyamatos támogatást biztosító mentor-program keretében javasoljuk biztosítani.

A vállalkozások elindítására, zöldgazdasági diverzifikációra, ÜHG-kibocsátás csökkentő tevékenységekre vonatkozóan a KKV-k és az átképzendő/átképzett munkavállalók támogatása kapjon főszerepet. A megyei nagyvállalatok és ETS-létesítmények csak kiemelkedő ÜHG-kibocsátáscsökkentést eredményező tevékenységekhez, az átmenetben érintett (átképzett) munkavállalók foglalkoztatása és/vagy az érintett KKV-k bevonása mellett részesülhessenek támogatásban az Igazságos Átmenet Alapból. Anélkül, hogy a tervek a zöldgazdasági tevékenységeket támogató beavatkozásokat megyénként konkretizálnák aszerint, hogy milyen potenciál rejlik az egyes szektorokban (pl. napelemgyártás, akkumulátor-gyártás) a lehetséges kedvezményezettek (főleg helyi KKV-k) nem feltétlenül tudnak majd megfelelő projektötletekkel, pályázatokkal előállni.

A Mátrai Erőmű Zrt. és kapcsolódó ipari területeinek rekultivációja során mindenképp érvényesüljön a szennyező fizet elve, tehát a területek kármentesítését és stabilizálását a Mátrai Erőmű Zrt. saját költségeiből fedezze, az Igazságos Átmenet Alap forrásai pedig kizárólag a jogszabály (1993. évi XLVIII. törvény a bányászatról) által előírt tájrendezést követő, alternatív hasznosítást célzó projekteket támogassák.

A lakossági széntüzelés kiváltását támogató megújuló forrásból származó energiahordozót felhasználó rendszerek, lakóépületek energetikai felújítása c. művelettípusban a háztartási energiaigény (hő) jelentős csökkentése legyen a fő cél azaz a mélyfelújítás, a fűtésekszerűsítés és/vagy megújulóenergia-termelő beruházás támogatása. Ezek nélkül, a művelettípus csak fenntartaná a pénz- és energiapazarló csapdát a leendő kedvezményezett, alacsony jövedelmű háztartásoknál. Javasoljuk, hogy a támogatható tevékenységek körébe ne kerüljön bele azon biomassza alapú kazánok telepítése, melyekben továbbra is lehetséges a lignit, illetve bármilyen nemű hulladék égetése, ami nem vagy csak nehezen ellenőrizhető. Ennek okán az ilyen kazánok a települések levegőtisztasági és klímavédelmi problémáira nem feltétlenül jelentenek megoldást.

A tervek összefoglalóiból egyelőre nem derült ki, hogy az egyes beavatkozások hogyan épülnek egymásra. Javasoljuk, hogy a tervek egyes művelettípusai egymással összhangban, szinergikusan kerüljenek megvalósításra. Például a rekultiváció, a helyi KKV-k diverzifikációjának támogatásával valósuljon meg, az ehhez szükséges munkaerő átképzésének támogatásával. Javasoljuk, hogy a tervnek legyen része egy olyan összefoglaló/mátrix, amely részletezi az egyes műveletek közötti szinergiákat, azok egymásra épülését.

Javasoljuk, hogy a munkaerő átképzési kereteit minél korábban határozzák meg. Továbbá, az átképzési folyamat elindítása előtt szükséges előzetes átfogó gazdasági felmérés/elemzés kidolgozása és nyilvánossá tétele mindhárom megyére, mely azonosítja azokat a szektorokat, ahova az átképzéseknek meg kell történnie, azokat a területeket, ahol a vállalkozások elindítása javasolt, illetve amelyekre a vállalkozásoknak érdemes diverzifikálniuk a tevékenységüket.

Aláíró szakmai (civil)szervezetek:

Energiaklub

Esély Labor Egyesület

Greenpeace Magyarország

Habitat for Humanity Magyarország

MTVSZ

Pécsi Zöld Kör